

Pr. dr. Bogdan Constantin Taifas

**Bunătatea lui Dumnezeu și
existența răului în lume
Contradicție sau complementaritate?**

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA

Iași, 2020

Dedic această carte nu doar părinților după trup care își formează copiii într-o comuniune rodnică cu Dumnezeu și cu semenii cu un discernământ sănătos, ci și părinților adoptivi care zămislesc și investesc în sufletele copiilor lor o dragoste jertfelnică, dincolo de limitele rațiunii.

Dedic această carte tinerilor a căror pagini ce le stau înaintea îi cheamă către un alt tip de aventură, consolidându-le nu doar curiozitatea sapiențială și răbdarea tipică lecturii, cât puterea de a face binele necondiționat. Prin credință și har.

Dedic această carte părinților spirituali, nași sau duhovnici, de pretutindeni, fii duhovnicești sau fini, ce pot îmbogăți reciproc prietenii existente, printr-un Bine preexistent, a cărui origine veșnică ne devine și scop.

Dedic această carte, soției mele Veronica și celor patru copii ai noștri Filip, Maria, Andrei și Luca.

Cu dragoste,

Într-un an omagial, dedicat pastorației părinților și copiilor...

Cuprins

Prefață	7
Cuvânt înainte	9
Viața și miezul dinăuntru ei	11
Viața spre Viață sau viața spre moarte	19
Păcatul ca iluzie a libertății	24
Virtutea cuprinde în sine elementul jertfei	27
Dar ceva lipsește	30
Nu schimbare, ci înnoire	33
Legea morală și prescripția de a face bine	40
Nu uităm legea de aur	44
Binele înfăptuit devine regulă de viață, oferă perfectibilitate umană!	46
Legea morală concretizează binele suprem	51
Legea morală naște conștiința păcatului	56
Răul ca „existență fără consistență”!	60
Răul nu ține de esența realității, ci aparține duhurilor răutăcioase sau consimțământului uman	65
Ipostazieri ale răului	70
Răul și fragmentarea întregului	79
Sfios ca dracul! Nu-și arată fața... ..	85
De ce nu previne Dumnezeu păcatul?	92
Păcate mai vechi și păcate mai noi	96

Dumnezeu permite păcatul, fără să devină complice	101
Binele înfăptuit întărește, nu zădărnicește planul lui Dumnezeu	106
„Discernământul inspiră credința, iar credința aspiră la rațiune...”	110
Tipuri de credință	117
Rațiunea simbolică și conștiința lui homo religiosus	122
Iluzii și deziluzii	130
Și totuși, este Dumnezeu crud?	132
Suferința primară și suferința secundară	138
Ce ne lipsește? Dreapta judecată!	141
Răul propriu, adevăratul dușman	149
O nouă formă de rău. Răul din dezamăgire?	151
Un alt tip de rău care erbicidează <i>răsadurile</i> bune	157
Controverse privind problema teodiceei	161
Iov... o operă de artă!	173
Teofanii și cratofanii	179
O suferință derivată din iubire	186
Între carantină și Carantania	190
Credință și rațiune, ca invitație la vals	201
Fericita întristare, ca preludiu al sfințeniei	207
Postfață	211
Bibliografie.....	215

Prefață

Existența omului în lume presupune raportarea sa la celălalt. De multe ori întâlnirea aceasta, încă din zorii umanității, presupune nu doar bucurie și trăinicie, ci suferință și dezechilibru, fără ca prin aceasta să I se conteste existența lui Dumnezeu, nici chiar iubirea, nici puterea, nici atotștiința Sa.

Păcatul, răul, suferința sunt teme majore de reflecție, sunt obstacole existențiale pe care omul creștin, și nu numai, trebuie să le identifice și să le evite. Autorul le sesizează actualitatea, dar și forța distructivă, și le interpretează. În fața acestora pune Binele, ca substanță originară. Dacă omul respiră binele pe care îl face, atunci acest bine este inspirat de Dumnezeu. E drept, binele se înfăptuiește mai greu, întrucât omul nu se mai simte însuflețit de acest bine, nu-i mai recunoaște nici originea, nici actualitatea.

Cartea surprinde și un raport de complementaritate între credință și rațiune, raport derivat din coborârea minții în inimă. Când mintea se desparte de inimă atunci devine aptă pentru atacul demonic. Însă demonul îi ispitește pe oameni prin ispite comune, prin ispita ochilor, a trupului sau prin slava deșartă. De la răul habitual, la răul vulgar, până la răul exprimat sub forma „binelui”, cu nuanțe ale grotescului, acesta contaminează până la instalarea bolii. Firește, suferința trebuie tratată, dar Hristos trăiește suferința Sa, în folosul celor bolnavi, a celor sărmani, în folosul tuturor. Este o suferință

mântuitoare, provenită din iubire. Totodată, întristarea provenită din suferință, prin credință, devine fericita întristare, cum o numesc filocalicii, ca dor după veșnicie.

Părintele Bogdan sesizează teologicul și îl exprimă în raport cu păcatul, răul, suferința. Dacă mai binele este „dușmanul” binelui, după cum a spus cândva un filosof, îndemnul autorului este evident: binele se poate institui numai prin aspirații mereu înnoitoare și superioare. Iată de ce cartea trebuie să apară, tocmai pentru a fi citită.

Prof. dr. Pavel CHIRILĂ

Cuvânt înainte

Părintele Bogdan Taifas nu e un producător de texte situat într-un spațiu *inter mundi* sau de interferență, cu precădere, între teologie și filosofie. Nici măcar un scriitor de nișă preocupat să previzioneze cu indicatori valizi certitudinile din zona sa de confort. Ci mai degrabă un scriitor care preferă să fie adecvat unei aventuri spirituale fluide, tonice și care refuză să își trăiască credința tocmai în termenii acestor certitudini. De aceea prezumțiile sale vin dintr-o zonă a competențelor nevicinate, construite pe miza unui perspectivism al refacerii dialogului dintre credință (a se citi Adevăr revelat) și toate celelalte zone de interferență. Și ferindu-se, cu ostentație, a păcătui printr-un deșănțat și diletant relativism.

Am avut bucuria să fiu printre primii cititori ai acestor rânduri. Și printre întâii lectori ai celorlalte cărți ale părintelui Bogdan Taifas. Dacă i se poate reproșa ceva autorului, e poate faptul că sfidează locurile comune de gândire, abordarea miopică, neutralizând întrebările esențiale și trecând de la simple exerciții de problematizare la un magnetism al punerii pe gânduri bine dozat empatic, construit pe miza unei sintaxe cu momentele ei de severizare foarte bine gestionate.

Este Dumnezeu iubitor? E provocarea cu care, de altfel, se încheie (sau se deschide) această carte. Între „răul există” și „Dumnezeu este” se constituie, în fond, întreg excursul acestui

demers. Lucrarea în discuție nu oferă răspunsuri definitive, însă abundă de vectori care recunosc și translatează *a priori* Răspunsul!

Romeo PETRAȘCIUC

Viața și miezul dinăuntru ei

Nu e de mirare că orice om care posedă un discernământ animat de credință sesizează, presupune sau chiar crede că viața biologică nu este totul. Ba chiar viața biologică nu reprezintă un bine absolut. Viața biologică include viața cerească, dar, pe de altă parte, cea din urmă o transcende pe cea dintâi, adică depășește limitele existenței omenești. Ei bine, valoarea supremă a vieții și semnificația ei depășesc existența pământească. Și poate veți încuviința faptul că Duhul Sfânt ce survola cândva apele neîmblânzite, *in illo tempore*, gata să germineze creația, atinge și apele amniotice, însufletind proaspăta făptură și oferindu-i o identitate nouă chiar în pântecul mamei sale. Uite așa Dumnezeu devine un colaborator intim cu părinții noii făpturi, și deci, în felul acesta, orice naștere este miraculoasă. Pare-se că lucrarea lui Dumnezeu nu se termină odată cu creația. Această participare tainică a lui Dumnezeu oferă făpturii din adâncuri o origine, un chip și un scop. Acest chip face ca omul să fie om, îl înrudește pe om cu Dumnezeu, acest chip are un caracter universal, ce îi conferă acestuia demnitatea de a fi om.

Chipul lui Dumnezeu în om este imprimat în firea lui, are deci, pe de o parte, un caracter structural, intrinsec, definit prin ceea ce posedă, prin ceea ce are de la Dumnezeu ca „atribute comunicabile” lui, dar totodată, are și un caracter relațional, ca experiență a unei comuniuni dinamice cu Dumnezeu,

în sensul că ține de om dacă recunoaște sau nu existența sau lucrarea Lui în el, participând la îndeplinirea planului lui Dumnezeu, chiar ascunzându-se după pomi, sau prelungindu-și statura, urcându-se în ei. Ființa umană nu este, cum am putea crede, doar un rezultat natural, ca produs al inițiativei părinților, ci rezultat al unei voințe divine, al unei ființe inteligente, ce are, prin darul dat omului și exigențele cuvenite, fie poruncă, fie sfat, fie critici de neuitat. Brunner, foarte interesant, definește chipul nu doar restrângându-l la sfera spirituală, ci îl extinde la nivelul trupului, unde același „chip” creează diferența clară în înfățișare dintre om și animale (poziția verticală, merge cu capul sus).

Dar omul nu a fost creat pentru a fi o sculptură nemișcată sau o operă de artă. Omul pare mai degrabă nefinisat, desăvârșindu-se în mers, spre asemănarea cu Dumnezeu, unde sfințenia (perfectiunea) reprezintă un orizont, nu un dat. Cum foarte frumos spunea Ernest Bernea că omului nu-i este dat totul, decât în sens de posibil, ca perspective deschise. Pe cale de consecință, omul nu este doar ceea ce este, ci și ceea ce poate fi.

Larchet, la rândul său, amendează poziția lui John Breck, care susține că viața este sacră prin natura ei, are valoare în sine, ceea ce presupune că viața este izolată de persoană și de natura persoanei. Dar, susține Jean Claude Larchet în cartea sa *Sfârșit creștinesc vieții noastre, fără durere, neînfruntat, în pace...*, viața trebuie privită în dimensiunea integrală a persoanei, apariția spectaculoasă a vieții fiind unul dintre darurile cu care Dumnezeu a îmbogățit firea umană.

Viața cerească reprezintă scopul omului creat de Dumnezeu, dar în interiorul vieții biologice, astfel încât pentru mulți cele două perspective sunt drepte paralele, în timp ce pentru alții sunt cercuri concentrice. Ce sesizăm? Întâi de toate, „viața

biologică este purtătoare de valoare spirituală”¹. Mai apoi, omul doar în relație cu Creatorul său își poate împlini menirea, ca portret ideal, și paradoxal, chiar dacă poate „deschide porțile viitorului până la a-l traduce în realitatea prezentă”², din acest ideal superior derivă chiar sensul tragic al existenței noastre. Pe de o parte, ești conștient că ești liber, dar, pe de altă parte, te lovești de condiționările naturii comportamentului uman, ca necunoscute ale vieții. Angoasa kierkegaardiană pare prezentă. Faptul că știe că este finit, dar capabil să-și imagineze posibilități infinite, faptul că poate depăși realul, până în zona posibilului, îl „amețește”. Acest amestec de libertate și finitudine constituie starea de ispită, ca condiție a păcatului. Ba chiar gândul că aparții cuiva, că-ți datorezi existența altuia, de care trebuie să ții seama permanent, pe care nu trebuie să-l contești, să nu-l dezamăgești, în timp ce depărtările te ademenesc, gândindu-te la noua ipostază de stăpân ce poate merge pe propriile picioare în viață departe de bătaura tatălui, te scoate din statutul de fiu, din economia darului. De ce omul greșeste? Altă dilemă! Din cauza tentațiilor subconștiente sau din absența cunoașterii? Ioan F. Pop arată în *Morfologia răului* că, pentru om, „faptul că știe că putea și să nu fie, deși este, poate constitui încă o cenzură ce se instalează în voința de a nu voi tot timpul binele maximal”³.

Dar am rostit cuvântul păcat? Acum să fim realiști și să arătăm că din însăși postura sa de creatură, ființa umană a avut un caracter limitat. Așa a ieșit ea din mâinile Creatorului. Dar aceste limite, inerente vieții umane, nu au fost rele în sine.

¹ Millard J. Erickson, *Teologie creștină*, traducere de Elena Jorj, Editura Cartea Creștină, Oradea, 2004, p. 595.

² Ernest Bernea, *Treptele bucuriei*, Editura Vreimea, București, 2008, p. 104.

³ Ioan F. Pop, *Morfologia răului*, <http://www.contributors.ro/cultura/morfologia-raului-exercitiu-de-teodicee/>.

Și nu limitele rânduite au produs inevitabil păcatul. Mai mult, dacă Creatorul este perfect, creația Sa nu poate fi perfectă. Creația nu poate fi o reduplicare a lui Dumnezeu. Ca o scurtă paranteză, Leibniz vorbește despre răul metafizic descris ca un minus creatural, creația fiind imperfectă, ca atare, acest tip de rău este necesar. De aici apare răul moral (ca păcat), din această imperfecțiune originară. Augustin, din contră, afirmă că răul metafizic nu este un rău veritabil, nu-i rău în sine, căci o lume perfectă n-ar mai fi o lume creată, ci emanată. Cert este că din limitarea noastră, pe care Dumnezeu a așezat-o cu un formidabil scop, și pe care El Însuși a declarat-o „foarte bună”, nu derivă inevitabil păcatul. Acesta a produs o schimbare între cum a fost el creat inițial și momentul izgonirii. Dacă în Eden Adam *putea* să moară (având o natură limitată), după izgonire el *urma* să moară (dobândind o natură deformată), arată Millard J. Erickson.

Filosofic vorbind, în Eden păcatul exista ca posibilitate, nu ca necesitate. Dar și posibilitatea evitării păcatului exista în paradis. Dar dacă nu Dumnezeu a cauzat păcatul, întrucât „Nimeni să nu zică atunci când este ispitit: «de la Dumnezeu sunt ispitit»” (Iac. 1, 13), pesemne că „răspunsurile nepotrivite la acea limitare au ca rezultat păcatul”⁴. Așadar, vom vedea că răul nu este doar o absență a binelui, ci, din perspectiva răului moral, este o dispoziție sufletească opusă virtuții, caracterizată prin ieșirea din starea naturală, după cum afirmă Sfântul Vasile cel Mare. Aceasta este teza păcatului strămoșesc ca păcat ereditar, ce arată predispoziția înăscută a omului spre păcat, ca tendință spre rău, întrucât „printr-un singur om a intrat păcatul în lume, și prin păcat, moartea, moartea a trecut asupra tuturor, din pricină că toți au păcătuit” (Rom. 5, 12).

⁴ Millard J. Erickson, *op. cit.*, p. 431.

Dar acest verset ar trebui coroborat cu cel din Isaia 53, 6: „și Domnul a făcut să cadă asupra Lui nelegiuirea noastră a tuturor”. Păcatul este universal, moartea fizică, inevitabilă, dar și răscumpărarea este pentru fiecare în parte, creștini și necreștini. Dacă toți am păcătuit în Adam, ca reprezentant ce a acționat în numele tuturor, atunci beneficiem de o dreptate universală prin noul Adam, Hristos, Cel răstignit și înviat, ca și cum am participa efectiv la ceea ce a făcut Hristos.

Păcatul poate fi definit, dar el cuprinde o multitudine de acte diferite. Adesea, conceptul de păcat este străin omului, dar el posedă o putere care controlează. Păcatul, ca rău moral, nu mai apare ca putere eruptivă, ce țâșnește ocazional, ci, deghizat ademenitor, crește în umbra noastră, contaminând acțiuni și motivații launtrice. Și acest lucru îl face greu de identificat, prin alianțele pe care le face cu dorințele și vanitățile noastre. Ne limităm în a descrie păcatul ca război intrapsihic, ce compromite legătura cu Dumnezeu, fără să oțitem faptul că ispita implică un oarecare îndemn și din afară. Analogia filocalică a vaporului care se poate scufunda fie din cauza valurilor din afară, fie a încărcăturii dinăuntru, confirmă cele spuse anterior. În acest fel definit păcatul, vom observa adesea în mentalitatea multor creștini faptul că dacă aceștia nu au făcut altora nici un rău, ca act exterior, se vor considera oameni buni. Parcă n-am putea să ne gândim la noi ca persoane rele. Nu încerc să plasez vinovății acolo unde nu e cazul, dar freudismul, ca și alte științe naturale, vorbește despre vinovăție ca sentiment irațional, pe care nu trebuie să-l ai, iar despre păcate, ni se aduce la cunoștință că ele definesc și întregesc omul, fiind înclinații naturale, de care omul nu trebuie să se sfiască. Internalizând răul, acesta își pierde din potențialul agresiv. Oarecum devine firesc, iar depravarea firii umane, consecința firească.